

ГАЗЕТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE”DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND”THE BELORUSSIAN NEWSPAPER
„THE FATHERLAND”

№ 35 (570)

Нядзеля 27-га жнівеня 1961 г.

ГОД ВЫДАННЯ 15

Зрабіць Бэрлін зваротным пунктам

Ужо другі тыдзень увага цэлага съвестра звернутая на Бэрлін. Хроніка бэрлінскіх падзеяў напоўна добра ведамая ўсім нашым чытаем, таму мы тут адзначым толькі найважнейшыя з іх, каб пазней спыніцца над пазыцыямі, занятымі ў гэтым пытанні Захадам, і над магчымымі вылікамі ціперашняга німецка-бэрлінскага крэзісу.

Санкцыянуваныя Москвой брутальныя й вераломныя мерапрыемствы ўсходніміямецкага камуністычнага рэжыму ў дачыненіі да Бэрліну паставілі сьвет непасрэдна перад пагрозай ваенай катастрофы. Небяспека збройнай развязкі павялічылася тым бязъежным абурэннем і расчараўаннем, з якім быў сустрэты ўсімі пластамі німецкага насельніцтва (усходнія й заходнія) новыя камуністычныя гвалт — гэмрэгтычнае адгараджэнне ўсходніяга сектара Бэрліну і ўсёй Усходніяй Німеччыны ад апошніх часоў свабоды — Захадніяя Бэрліну. Магутны выхў абуроненія жыхароў свабоднага Бэрліну, выяўлены ў грандыёных дэманстрацыях пратесту ѹ дамаганнях неадкладных контрмерапрыемстваў з боку Захаду, ды янич больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існующе усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла ўвесі жах апошніх мерапрыемстваў Хрушчова-Ульбрэхта. Нам зразумелая таксама трывога й тое расчараўанне, якія ахаплі жахароў вольнага Бэрліну, калі яны пабачылі, што, на глядзячы на неаднаразовыя запоўніваныя атавары, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла ўвесі жах апошніх мерапрыемстваў Хрушчова-Ульбрэхта.

Рэакцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла ўвесі жах апошніх мерапрыемстваў Хрушчова-Ульбрэхта. Нам зразумелая таксама трывога й тое расчараўанне, якія ахаплі жахароў вольнага Бэрліну, калі яны пабачылі, што, на глядзячы на неаднаразовыя запоўніваныя атавары, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла ўвесі жах апошніх мерапрыемстваў Хрушчова-Ульбрэхта.

Нельга тут не адзначыць тэй адваргі й рашучасці, якую выявілі обэрбургоміст Захадніяга Бэрліну і кандыдат на становішча канцлера ад німецкай сацыял-дэмакратычнай партыі — Вілі Брандт, ягоныя супрацоўнікі й маскоўская ўлады гораду для заалірмаванья масліўцаў грамадзкай апініі й палітычных колаў Захаду перад абліччам узімікай небяспекі. Яны запраўды зрабілі ўсё, што было ў іхных сілах.

Афіцыйная рэакцыя Захаду началася залікамі да насельніцтва падзеленага Бэрлін. й савецкай зонах захоўвацца супакой і на траціць нэрвава, каб на спрычыніца да завастрыння канфлікту не-прадуманымі дзеяннямі. Такія залікомі былі выказаныя міністрам агульнанімецкіх справаў Лемэрам, канцлерам Адэнаўэрам, обэрбургомістрам Брандтам і падстрыманыя прэзыдэнтам Кэнэдым.

Першым афіцыйнымі адказамі на маскоўскую правакацію ў Бэрліне былі ноўты пратесту Задзіночных Штатаў, Англіі й Францыі, ськіраваныя на адрас спачатку савецкага каманданта савецкага сектара Бэрліну, а пазней на адрас савецкага ўраду. У нотах быў выказаны вайтрыст супраць гвалтаванага парушэння ўмовы чатырох дэяржаваў або свабодзе руху ѹ свабодзе выбару месца працы для жыхароў на тэрыторыі ўсёй быў німецкай стації, а таксама быў падкрэслена легальнасць

праведзеных усходніямецкіх камуністамі загародных мераўпрыемстваў у Бэрліне. Быў таксама пададзены за-праудныя матывы гэтага кроку, а менавіта — поўнае банкротства камуністычнага рэжыму ў юва Усходніяй Німеччыне, вымойна прадмантрансанага бесперыпнымі масавымі ўбікамі ўсходніямецкага жыхарства на Захад.

Забарыкадаваныя граніцы паміж Усходнім і Захаднім Бэрлінам было войstra асуджана заходніямецкім Бундэстагам, скліканым на спэцыяльнае паседжаныне для аблеркавання створанага палажэння. На гэтым паседжанні ад імя ўраду й парламентскіх фракцій Німецкай Федэратыўнай Рэспублікі быў зложаны адпаведны асьветчаны.

Санкцыянуваныя Москвой брутальныя й вераломныя мерапрыемствы ўсходніямецкага камуністычнага рэжыму ў дачыненіі да Бэрліну паставілі сьвет непасрэдна перад пагрозай ваенай катастрофы. Небяспека збройнай развязкі павялічылася тым бязъежным абурэннем і расчараўаннем, з якім быў сустрэты ўсімі пластамі німецкага насельніцтва (усходнія й заходнія) новыя камуністычныя гвалт — гэмрэгтычнае адгараджэнне ўсходніяга сектара Бэрліну і ўсёй Усходніяй Німеччыны ад апошніх часоў свабоды — Захадніяя Бэрліну. Магутны выхў абуроненія жыхароў свабоднага Бэрліну, выяўлены ў грандыёных дэманстрацыях пратесту ѹ дамаганнях неадкладных контрмерапрыемстваў з боку Захаду, ды янич больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існующе усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ўсходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая. Практычна ўсіх умовах камуністычнага прыгнёту або штодзённа адуроваючыя небяспеку гэтага прыгнёту, насельніцтва Бэрліну ѹ савецкай зонах дакладна сабе ўсьведамляла єшчэ больш глыбокое глухое расчараўанне жыхароў ѿходніяга сектара і ўсіх савецкіх зонаў Німеччыны і ўзрост іхніх наявісці да камуністычнага разъёму выразна паказалі, што існююще усе перадумовы для выбуху юва Усходніяй Німеччыне антыкамуністычнага паўстання, вынікі якога пры ціперашніх умовах цяжка было б прадбачыць.

Санкцыя насельніцтва нам зусім зразумелая

Зрабіць Бэрлін зваротным пунктам

(Заканчэнне з 1-ае бачыны)

цыны лягер, зъяўляеца бліскучай дэманстрацый перад народамі ўсюго съвету на толькі камплентнага банкруцтва камуністычнага рэжыму Ульбрыхта, але і таго, што гэты таталітарны рэжым існуе толькі дзякуючы прысутнасці там больш дванацца савецкіх дывізій. Выказаўчыся ў такім tone, у гэтых колах кладзеца вялікі націск на перакананыне, што непаўстрыманы рух за самавызначэнне, за свабоду і незалежнасць народу, які ў нашы часы закрануў найбольш глухія куткі съвету, які спыненца перад граніцамі савецкай зоны Немеччыны.

Адначасова падкрайніца ёй тое, што ідзяя свабоды зъяўляеца не пераможнай, што яна заложана ўнатуры кожнага чалавека і што, у канчальным выніку, яна пераможа ўса ўсім съвеце. У гэтым пляне, апіраючыся на канкрэтны прыклад падзея ў Бэрліне і Усходній Нямеччыне, прадстаўнікі заходніх грамадзкасці дамагаліся і дэкларавалі беззакладна пачаць широкую інфармацыйную й прапагандовую кампанію супраць камуністычнага таталітарызму, каб, які выклікае небясьпекі вайны, перайсыць да наступу палітычнага, дыпламатычнага й прапагандовага.

Бязумоўна — лепш позна, чым ніколі. Цяпер пазыцыі Захаду запраўды ўмадаваліся. Прэзыдэнт Кэнэды атрымаў вялікую перамогу ў падмінаванай камунізмам Паддэшнай Амерыцы, дамогшыся прыняць цыла амэрыканскімі краінамі грандэйзнай праграмы дапамогі Задзіночных Штатаў для сацыяльнага й эканамічнага прагрэсу насельніцтва гэтага раёну. Побач з новымі дамаганнямі кантролювана сусветнага разбреанія, выказанымі амэрыканскім прадстаўніком у Задзіночных Нашчыях Стыянсанам, прэзыдэнт Кэнэды выдаў аднічасова шраг распараджаніем аб павялічэнні абароннай магутнасці ЗША. Падобныя мерапрыемствы ў галіне абароны праводзяцца таксама й саюзікамі Амерыкі ў НАТО. Робіца заходы для павялічэння ролі Арганізаціі Задзіночных Нашчыяў. Усё гэта съветчыць аб павышэнні палітычнай ініцыятывы заходняга съвету. Гэта насможа толькі цешыць.

Што нас трывожыць — гэта тое, каб ціпрашнік запал на выявіўся чарговым «саламянім агнём». Гісторыя маскоўская гальшавізму — гэта, як ведама, суцэльні ланцуг крывавых завадаў і брутальнага паняволення, гвалтоўнага парушання міжнародных пагадненій і ўрачыста прынятых докларацый аб правах чалавека і народу, ланцуг канцэнтрацыйных лагероў і генаціду. А мы памятаем, які да гэтага часу крый мільёнаў ахвяраў гальшавіцкага тэрору раз-пораз хутка патанаў у матарыяльным самазадаваніні, абыякавасці ды ідэйнай інэртыасці Захаду. Вялікай праўдай прымаўлі распачынныя словаў аднаго з плякатаў заходнебэрлінскіх дэманстрантаў: «Што яшчэ павінна здаўчыца, каб нешта здарылася?» Мы хочам

верыць, што каб разварушыць свае ўласныя пачынкі атрымкі доказы на людзьскім маскоўскага камунізму для неасвідомленых зь ім маладых народу съвету, Захад ня будзе чакац новай «Бутаршыні», які будзе патрабаваць новых дарэмных ахвяраў крыва тысячы сваіх саюзінікаў і новых расчараваній мільёнаў прыхільнікаў свабоды за зялезнай заслонай. Гэтых доказаў ёсьць ужо шмат. Дасоль нехапала толькі волі ў Захаду напружыць крыху свае сілы, каб гэтыя доказы адпаведна выкарыстаць.

Спадзяемся, што трагічны летапіс апошніх дзесяцігоддзяў закончыцца цяперашнімі бэрлінскімі падзеямі, і пачинца новая эпоха, у якой кіраўніцтва будучынай съвету пярайдзе ў руки сілаў запраўдных свабоды й дэмакраты. Перадумовы для гэтага існуюць. Існуе вера Захаду ў свае сілы, у жыццяздолъ-

насць свабоднай эканомікі і перавагу демакратычнай сістэмы над камуністичнай дыктатурай. Патрабная рашучасць і самаахвярнасць у дзеяньні. Патребная таксама яснасць палітычных мэтай у дачыненіі да ўсіх паняволеных камунізмам народу — мэтай цыўёрдых, якія-б непахісна стаялі над усімі, часам неабходнымі, тактычнымі палітычнымі ходамі. Гэтай мэтай у наш час можа быць толькі самавызначэнне ўсіх народу, іхнай свабода й незалежнасць. Толькі ў такім выпадку мы з чистым сумленнем зможем прылучыцца да раушчай заявы віцепрезыдэнта Задзіночных Штатаў Ліндана Джонсона, зробленай ім 19 жніўня ў Бэрліне, што «дні тэраріі палічнай». Толькі дзеоўцы ў такім пляне мы бачымагчымасць палепшэння трагічнага лёсу і нашай беларускай нацы.

Ю. Дубовік

Сёе-тое

«Звязда» за 29-га ліпеня сёлета зъяўсціла вялікі артыкул пад назовам «Студэнт пераступае парог інстытута». Аўтарам ёсьць А. Клачко старшы выкладчык Менскага Іздагагічнага інстытута імя Горкага.

Вось што піша ён аб падрыхтоўцы будучых настаўнікаў у галіне беларусаведы (захоўваем мову й правапіс аўтара):

«Не ёсць добра ў інстытуце і з прафесіянальнай падрыхтоўкай будучых настаўнікаў. Возьмем, напрыклад, беларускае аддзяленне філалагічнага факультета з той жа факультета па падрыхтоўцы настаўнікаў пачатковых ӯзбяджэній. Студэнты нядрона ведаюць граматыку беларускай мовы. Робіцца аднонасневільную колькасць памылак у дыктоўках, а вось правесцьці на роднай мове палітнічармадце ці ўрока арфыметкі для іх ужо цяжка. Мова іх адразу становіцца засмечанай, нелітаратурнай. І гэта таму, што слоўнікавы запас грамадска-палітычнай, гістарычнай, матэматычнай і іншай тэрміналогіі на беларускай мове ў студэнтаў надзвычай аблежаваны. Такі моўны недахоп самі студэнты глумачыць тым, што яны не чуюць гэтай тэрміналогіі ў час лекцый, праекцыйных і семінарскіх заняткаў. І гэта сапраўды так.

«Або возьмем дзіцячу літаратуру. Аб ёй насыт выпускнікі маюць вельмі цымяна ўяўленне. Курс беларускай дзіцячай літаратуры да мінулага навучальнага года ў інстытуце нааугл не чатоўся. Можна сабе ўяўці, якія «грунтавыя адказы» дадуць маладыя настаўнікі-выпускнікі нашага інстытута, калі да іх звернуцца вучні з запытаўнем аб прачытаных кнігах».

Клачко не адваўжыўся парадаць у артыкуле што рабіць, каб будучых настаўнікаў, якія пойдуть навучаць у гушчы беларускага народа, падкараўць у

беларусаведзе. Ды і саму гэту тему аб занядбанні беларусаведы ў інстытуце, што аж просіцца, каб яе пашырыць і перанесці ў цэнтар увагі, а беларускую мову рэглістраваць і прымамі паставіць на нараўні з расейскай. Клачко закраіну вельмі нясъмела, прост-напрост мімаходам, баючыся. Вось гэтак у «незалежнай і сувэрэннай» могуць зацікаўленае гаворыцца ў народных найблізшых балічках. Лішнім зноў паўтараць ужо сім ведамае аб русыфікацыі.

*

«В этом году советская общественность будет отмечать 70-летие со дня рождения выдающегося белорусского поэта Максима Богдановича», — паведамляе «Советская Белоруссия» за 25-го ліпеня.

Рыхтуючы «масавыя літаратурныя вечары, выстаўкі, гутаркі, чытальныя канферэнцыі. Акадэмія науک БССР, — паводле тэй-жэ газеты, — прыдабала цэнтральную архіў Багдановичавай сям'і, у тым ліку успаміны бацькі паэты, што блізка ведаў Максіма Горкага...»

Вось яно. Націск будзе паставіць на Максіма Горкага і на тое, пэўна-жэ, што майстар мастацкае красы любіў і «вялікі рускі народ» ды й пісаў «парускі». Ужо чаго як чаго, але аб «кроўных сувязях вялікага й перадавада брат» зъяўмісь, ды і аб розных «жывітвортчых упльвах», будзе ўдоваль. Дык і хто-ж можа тады спадзявацца, што бальшавікі зъломуць табу з найблізшым цудоўнага Багдановичавага верша, што як венча нязгасны съветчак будзе ў беларускай прыложай літаратуры, дзе паэта гаворыць:

«Бече ў сэрца іх, бече мячамі,
Не давайце чужынцамі быць!»
І далей:
«Усё лятуць і лятуць тыя коні

ска. Гарун зусім аслабеў. З боляй у сэрцы прыйшлося палажыць яго ў паходны вайсковы шпиталь, які давёс

у Кракаве.

У Кракаве, на чужыне, бязь ніводнага блізкога чалавека, знайшоў сабе Гарун веочы адзінчын...

Кажуць, што на вайсковых могілках можна знайсці магілку, на якой стаіць маленькі драўляны крыжкі зъледзь-ледзь прыкметным надпісам:

«Тутака пахаваны Аляксандар Прушынскі...»¹²

Стан здароўя Гаруна апошнім часам перад съмерцій згадываеца таксама ў інкраплёнту Зымітрака Бядулі ў часапісе «Вольны Сыцяг», № I (3) ад 15 траўня 1921 г.:

Ужо апошні год ён бадай на выходзіць з свае кватэры. Яго «Жывыя Казкі» яму прыходзіліся пісаць у пасыцелі, бо сядзець яму было цяжка. Блізка стаячым да яго беларускім дзеяном чутъ удалося ўгаварыць паэту кінцьцу працу і выехаць на лекі з граніцай.

Апошні Бядулеў сказ — пэўна-ж, толькі камуфляж пе-рад бальшавікамі, пад узноўленем ўладаю якіх у Менску выходзіць той «Вольны Сыцяг» і ад якіх трэ было хоць напачатку схаваць «ганебнае» ў іхнім разуменіні адступленне Гаруна з Паліакамі хоць-бы дзеля таго, каб магчым надрукаваць і гэтых Бядулеў інкраплён, і пару пасымротных нябожчыкавых вершаў (дарэчы, перадрукаваных адтуль у гэтым), і пару вершаў іншых паэтаў памяці яго (у тым ліку, верш «Жывыя акорды» Міхася Чарота, што пачынаў тады ўзыходзіць як новая «прападарская» зорка беларускага пэзі), і фотадзімку Гаруна з Язэпам Лёсікам.

З Аляксюковых успамінаў можна ўважыць, што Гарун памёр ад сухотаў. Адымі, з успамінаў Францішка Кушалія, надрукаваных за гітлеравскай акупаций у менскай «Беларускай Газэце», выходзіць, што беспасярдний прычынай съмерці была іншая хвароба — крываўка. Нажаль, аднак, тае «Беларускае Газэты» яма ў нас пад рукамі, ды ад Францішка Кушалія, апошнія асобы, што бачыла Гаруна з тых, хто цяпер у вольным съвеце, належыць чакац апубліканія больш грунтоўных успамінаў пра паэту.

Што да літаратурнае біяграфіі Алясе Гаруна, дык пачатак

Програма расейскага імпэрыялізму

(Заканчэнне з 1-ай бачыны)

іхнае месца мае прысьці адзін «савецкі» народ з уніфікаванай мовай і культурай. У гэтым кірунку праходзіць уся практычная палітыка савецка-расейскага рэжыму.

На фоне гэтай программы вынішчэння народу, дысанансам гучыца раздзел пра «нацыянальна-вызвольны рух» у съвеце. У ім цвердзіцца, што съвет перажывае эпоху нацыянальна-вызвольных роўвальняцьцяў, ды выказываючы сымпаты гэтак званага лятеру сацыялізму для гэтых змаганняў. Дык дысананс гэтых толькі ўяўны. Нацыянальна-вызвольные змаганні паніволеных народу Азіі і Афрыкі, а то й Паўдэннай Амерыкі (супраць «амэрыканскага імпэрыялізму») разглядаеца ў програме не як мэта, а як спосаб дзеля разбіцця заходніяя грамады. Заданыне гэтага змагання — злыківадаць упльвы Захаду ды прамасціць шлях для расейскага камунізму на гэтых кантынентах. Як ведама, Москва засёды выкарыстоўвала нацыянальныя пачуцці для сваіх мэты. Падобныя лёзунгі кідаў Ленін і перад і пасля Каstryчніцкай рэвалюцыі. Яны ўважаюцца тактычнымі манёврамі. Пабудова незалежных дзяржаваў на Захадзе аўтары маюць съязнікі, якія-таксама змагаюцца ў падобным этапе падобнымі падзеямі.

Срэбрнай збуяй далёка грыміць, Старадаўні Літоўскай Пагоні Не разбіць, на спыніць на стрымаць! Так. І пэўна-ж яна ўдася тым, што змагна стараюча ўдуся для паніволенага народу «чужынцамі быць», скрыўць съветлага вобліку вялікага саўнікніца, калі на на пачатку «ры камунізму», дык у будучыні. Срэбрнай збуяй далёка грыміць, Стародаўні Літоўскай Пагоні Не разбіць, на спыніць на стрымаць!

Правільна азінае «Нью Ерк Таймс», гаворачы пра «расейскіе разуменіе бязъмежнасці часу, што змушае глядзіць съязнікі ў будучыні». Гэтая програма мэсіянізму на лічыцца навет з фактамі, што нарастоўць у самым «сацыялістичным лягеры» — прыкладам з фактам адменнага развою кітайскага камунізму. Гэта, урачыце, зразумела. Для рэлігійных мэсіяністых, а так трэба разглядаць сучасныя расейскі камунізм, апанаваныя адзінай думкай «збавіць съвет» — факты рэальнага жыцця на існуюць.

Існуе вялікая мэта, камуністычнай сусветнай імпэрыя пад эгідай Москвы («экс-орыентлюкс»), — мэта, якая заўсёды нарастоўць у часы, што змушае глядзіць съязнікі ў будучыні. Гэтая програма мэсіянізму на лічыцца навет з фактамі, што нарастоўць у самым «сацыялістичным лягеры» — прыкладам з фактам адменнага разво

Зь гісторыі Беларусі

Да пытаньня „Змовы князёў“ 1481 году

(Працяг з папярэдніх нумароў)

Гэта прычына ўхіленення Казіміра ад вайны з Маскоўшчынай, да чаго імкнулася Ліцьвіны, і ў першую чаргу гэтая так званая «літоўская праваслаўная апазыцыя», тоецца ў ягоным імкненні за ўсякую кану захаваць добрых адносін з Іванам III і гэтым самым не дапусыць да збліжэння Маскоўшчыны з Вугоршчынай, гэтым першым ворагам Казіміра й Польшчы, не дапусыць яйнага збліжэння з Крымам і Малдавій. Як ведама, малаўскі ваявода Сыціпан увайшоў у саюз з Вугоршчынай і стаўся залежным ад вугорскага караля Мацвея Корвіна ў 1475 годзе. Праўда фармальна гэты саюз не забавізаў Сыціпана дапамагаць Вугоршчыне ў ейным змаганні з Польшчай, аднак ён мочын падрываў малаўскія дачыненія. У 1476 годзе, у той час, калі Казімір вёў перамовы з турецкім султанам пра падпісанне сяброўскага саюзу, гэты апошні напаў на Валахію (сінняшняе Румынія), што была залежнай ад ваяводы Сыціпана, прылучаючы гэту зямлю да сваіх валоданьняў. Гэта, ведама, не могло не звыніць вартастыці альянсу Казіміра, і хоць у студзені 1479 году ваявода Сыціпана змушаны быў зноў пацвердзіць «вернасць» Казіміру й Польшчы,⁴⁹ ён аднак адначасова збліжыўся з ханам Мэнглі-Гірэем ды, як мы маглі канстатаваць вышэй, пачаў шукаць гэтага збліжэння з Іванам III, да чаго й дайшло ў 1480 годзе. Праз некаторы час, у 1482 годзе ў Маскве з'явіўся таксама пасол ад вугорскага караля Мацвея Корвіна. Праз Крым у Вугоршчыну паслы гэтага быў накіраваны пасол Івана III Фёдар Курсыцін, які й падпісаў «докончаніе» з Мацвеем Корвіном супраць Казіміра.⁵⁰ Другой прычынай ўхіленення Казіміра ад вайны з Маскоўшчынай было, як назначалася вышэй, ягонае нежаданье, што, ведама, ішло ад Польшчы, даць нагоду Вялікаму Княству Літоўскому ўзмоцніцца палітычна й аўтэрнітэта на ўсходзе Эўропы ў гэтым самым даць нагоду яму на толькі што ня лічыцца з саюзам з Польшчай, але й для канчатковага развязання гэтага славутага польска-літоўскага «вуні».

Ліцьвіны, ведама, ня толькі што не згаджаліся з гэтай палітыкай Казіміра, але ўсілі імкнуліся супрацьпастаўіцца ёй ды дамагчыся неадкладнае вайны з Маскоўшчынай. Маскоўскае замацаваныне ў Ноўгарадзе й бяспрынциповая пасыўнасць Казіміра да гэтых падзеяў ды яшчэ ў умовах неаднаразовага звароту ноўгародцаў з просьбай дапамогі да ВКЛ было ў іхных вачох найбольшым палітычным злачынствам, tym больш, як мы маглі канстатаваць вышэй, ужо ў 1478 годзе Іван III запатрабаваў навет «звароту» яму «ягоных рускіх земляў» — Смаленшчыны, Віцебшчыны й г. д. І гэта, між іншым, на быў пустыя словаў Івана III, пушчаныя на вечер. Як гаварылася вышэй,

яшчэ ў 1474-1475 гадох Іван III з мэтай наступу на ВКЛ шукаў палітычнага збліжэння з крымскім ханам Мэнглі-Гірэем. Тады Мэнглі-Гірэй адкінуў гэтую прапанову Івана III. З мэтай знецітрапіравання стаўленіка хана Ахмата ў Крыме Джані-бэку, у 1477 годзе Іван III навязаў сувязь і з апошнім. Праўда, прадчуваючы ягонае яймоцнае становішча ды й маочы на ўвазе ягону залежнасць ад хана Ахмата, Іван III гэтым разам дамагаўся такога саюзу, у якім ён быў з Мэнглі-Гірэем ці бацька апошнінага Аж-Гірэя быў з ВКЛ, г. зн. такога саюзу, які да іншага не забавізваў. Адначасова Іван III склікаў Джанібека ў Москву ў выпадку, калі апошні згубіць сваё княжанье пад цікам Мэнглі-Гірэя ці іншых аbstавінаў,⁵¹ гэты значаць, што Іван III загадзя забясьпечаўся новым саюзнікам супраць хана Ахмата, бо згодна татарскага звычаю пераможаны стаўленік уважаўся здрднікам і ня мог вярнуцца да свайго вярохонага хана. Разам з тым Іван III здаваў сабе заложніку ў будучых сувязях з новым крымскім ханам, у дадзеным выпадку з Мэнглі-Гірэем, бо ён мог або шантажаваць гэтым заложнікам, або ўтрымліваць яго пад наглядам, калі-байшло да выгнанага паразуменія з гэтым новым ханам. І запрады з Мэнглі-Гірэем вярнуўся з дапамогай Турцыі ў Крым дзесяць ў канцы 1478 ці пачатку 1479 году. У лютым 1479 году ён ужо выслыў сваіх паслоў да Івана III, просьчы яго паклікаць да сябе Джанібека, дык яны былі скірваныя як супраць хана Ахмата, але хадзе ў мене саюз да наагул супраць Вялікай Арды, так і супраць Вялікага Княства Літоўскага. Яны рэзюміліся тым, што ўядным з іх выменяўся хан Ахмат, а ў другім націсні стаўіўся наагул на Вялікую Арду, г. зн., што Іван III не жадаў абліжвацца толькі ханам Ахмата, але хадзе ў мене саюз да наагул супраць Вялікай Арды. Таксама Іван III дамагаўся скасавання крымска-літоўскага пагадненія, камі-такое мацца між Мэнглі-Гірэем і ВКЛ. Другі варыянт гэтае пропанавананае Масквой саюзнае ўмовы, дык яны былі скірваныя як супраць хана Ахмата, але хадзе ў мене саюз да наагул супраць Вялікай Арды, так і супраць Вялікага Княства Літоўскага. Яны рэзюміліся тым, што «па слову» ёй здзеля Мэнглі-Гірэя прыняў да сябе гэтага ягонаага ворага. Адначасова Іван III быў незадаволены пропановай Мэнглі-Гірэя, бо гэтым часам не пасыль «добраага чалавека», але толькі «свайго парабака», спасылаючыся на тое, што «добраам чалавеку» не магчыма трапіць у Крым з прычыны забароны праезд землі ВКЛ.⁵² У напісаным пасольстве, а можа й пісаным, якое аднак да нас не дайшло, гэты «парабак» (Армынін Іванчы) Івана III мусіў аднак прапанаваць схильніць Мэнглі-Гірэю да такога саюзу з Маскоўшчынай, які быў-бы сікіраваны як супраць хана Вялікай Арды Ахмата, так і супраць хана Вялікага Княства Літоўскага. Як-бы там ні было, але крымскія паслы ўлан Цемеш і дуван Лухбердэй, якія прыбылі ў Москву разам з Іванчынам дзесяць ў жнівенні-верасні гэтага 1479 году, прывезы «ярлык» (дагаворную грамату) ад Мэнглі-Гірэя, у якім апошні выменяўся сваіх ворага хана Ахмата і карала Казіміра, праўда, з тэй зачынкай, каб Іван III перабраў да слёбрату Мэнглі-Гірэя — Нур-Даўлета й Айдара, што зъбеглі з Крыму ў затрымліўся ў ВКЛ у Кіеве. Магчыма, што

Такая ўмова між Іванам III і Мэнглі-Гірэем была падпісаная дзесяць познейшымі ці ранім летам 1480 году.⁵³ Яна, як бачым, была больш сікіраваныя супраць ВКЛ, чымся супраць Вялікай Арды, бо супольная акцыя супраць хана Ахмата прадбачывалася толькі ў тым выпадку, калі гэты задумае напасыці на Маскоўшчыну ці на Крым. Ды ў гэтым выпадку Іван III не забавізваўся сваім уласным выступленнем, але мейсці візлаць супраць хана Ахмата «цаэрвічай», г. зн. Татараў падобных Джані-беку, і ў скрайнім выпадку — сваіх падпара-

шліфоўка яго, новае й вельмі пекнае шчэплеваныне рыфмай, — ўсё гэта дужа здабыле яго пазію. У дзе-якіх творах спатыкаецца сіла й сціснутасць мовы. Галоўнае-ж тое, што пры ўсім гэтым Алеся Гарун ні да каго іншага непадобны, што ён не зрабіўся нічым «падгалоскам». Гэта зарука, што нашы надзеі на яго талент ня пойдуть намарна.¹⁶

Варта адзначыць, што адразу-ж паслья гэтага Багдановіч дае аўтарахакартыстыку й сваіх собскіх вершаў, як-бы вычуваючы сваю спараванасць з Гаруном у гісторыі беларускага літаратуры. Гаворачы пра нашаніўскую мастацтвую прозу ў тым-же аглядзе, Багдановіч адзначае ў першым апавяданні Гаруна (пад псеўданімам І. Жывіца) «Пан Шабуневіч»: «Жывіца хораша ў ківака намалываў постачі свайго пана Шабуневіча».¹⁷ Нарэшце, у заключнай частцы аглядзе, Багдановіч яшчэ раз згадвае Гаруна сярод найбольш важнага, на ягоны пагляд, здабытку нашае літаратуры — «пісьменнікай зусім асобнага духу», у якіх пералічыў Купалу, Гаруна, Ядзівігіна III, Власта, Бядулю ды інші. і гэта ставячы Гаруна ў цэлай нашаніўской літаратуре на другое месца, адразу-ж пасамым, прызнаным ужо тады за найвялікшага нашага паэту, Янку Купалу.

Тую самую высокую ацэнку Алеся Гаруна Багдановіч паўтарыў у вясноўным на сваіх нарысах «Беларуское возрождение», напісаным для азнямлення чужынцаў з беларускім адраджэннем і выданай у 1914 г. парасейску асобнай кнігай. Тутака, скхарктызыаваўши Купалу й Коласа й даўши самахарактарыстыку собскіх паэзій, Багдановіч далучае за гэтым Гаруна:

На других беларусских поэтов в самостоятельный величину начинает вырабатываться Алеся Гарун (крестьянин, столяр), нашедший свои особые ритмы и время от времени радующий нас изящной оригинальностью стиха.¹⁸

Этота Багдановічам канчальна й досьюль неадждіна ўста-наўляеца пярэдняя чатырохлітка пазіціі адраджэнства — Купала, Колас, Багдановіч, Гарун. Характэрна, што да кагадзе зачытаваных словаў дадзеная зноска-зацемка:

За последнее время выдвинулся вперед Ясакар — поэт со стихом выразительным и энергичным, но несколько риторическим.¹⁹

Новыя рэформы ў Арабскай Аб'еднанай Рэспубліцы

З нагоды дзесятага гадавіны рэвалюцыі ў Эгіпце, урад Аб'еднанай Арабскай рэспублікі абесцвіць чатыры новыя законы адносна новага сацыяльнага падрэдку ў ААР. Паводле заявы ўраду ААР, гэтыя новыя законы заложыліцаў «важным крокам на шляху да стварэння демакратычнага грамадзкага ладу на каапартатыўнай базе».

У чым палягае сутнасць новых сацыяльных мерапрыемстваў Насэр? Перш за ўсё яны тычацца разъмеркавання прыбыткаў ад прадпрыемстваў. Згодна з новым законам прыбытак акцыянерных таварыстваў павінен разъмеркавацца наступным чынам: 75 працінтаў ад чыстага прыбытку атрымліваючы ацыянеры, а решту — 25 працінтаў — разъмерківавацца паміж служачымі і работнікамі гэтых ацыянерных таварыстваў. Пры гэтым палавіна павінен абліччанага для ацыянераў прыбытку павінна выдацца на сацыяльныя адлічэніні і датацы на пабудовы дамоў для працоўных.

Другі закон акрэслівае удзел работнікаў і ўрадаўшчыць у кіраванні акцыянернымі кампаніямі. Паводле новага закону ў кіраванні акцыянерных кампаніяў, у дырэкторыяце, якія павінен складацца з сямі чалавек, павінны ўзьзяць ўдзел два прадстаўнікі работнікаў і ўрадаўшчыць. Адзін з іх павінен абараніць інтарэсы работнікаў, другі — ўрадаўшчыць. Гэтыя прадстаўнікі выбирайцацца шляхам тайнага галасавання на сходах работнікаў і ўрадаўшчыць.

Трэці закон абліччівае памеры прыбыткаў кіруючых працоўнікоў акцыянерных прадпрыемстваў — яны не павінны перавышаць сумы 5 тысяч эгіпецкіх фунтаў у год, г. зн. 12 тысяч 950 рублёў паводле новага курсу рубля.

Чацверты закон гаворыць аб працэсіўным тарыфе падаткаў ад прыбыткаў.

Урадавым дэктаратам у ААР знацілізаваны ўсе банкі і страхавыя таварысты. У акцыянерных таварыствах капітал прыватных асобаў, згодна з пасланай, можа перавышаць сумы 10 тысяч эгіпецкіх фунтаў, г. зн. 25-ці тысяч 900 новых рублёў. Асобы, капіталы якіх нацыяналізацца, атрымліваюць пойную кампенсацыю ў выгледзе ліквідацый дзяржаўнай запасычанасці на працінта 15-ці гадоў.

Да гэтага, што мы сказалі абліччіваючых рэформах у ААР, тэраўтка ўсіх сродкаў вытворчасці, а ўсіх ператвараещацаў ў прыладу, якія атрымліваюць столькі, колькі ёй трэба дзесяці здадаваньня найбольш сціплых патрабаў. А ў новым арабскім грамадзстве адзінства камунізму разглядае кожнага прыватнага ўласніка як эксплататара, якога траба зьнішчыць. У супрацьлегласці гэтым арабскім сацыялізмам і правадзіць паміж эксплятатацій і правам чалавека на ўласніць, набытым ўласнай працай. Праводзяна ў ААР нацыяналізацыя адрозніваеца ад мэтаду камуністичнай нацыяналізацыі: камунізм націлізуе бяз выплаты кампенсацыі, а арабскі сацыялізм — з кампенсацыяй.

I, урэшце, у камуністичным грамадзстве дзяржава з'яўляецца адзінным уласнікам усіх сродкаў вытворчасці, а ўсіх ператвараещацаў ў прыладу, якія атрымліваюць столькі, колькі ёй трэба дзесяці здадаваньня найбольш сціплых патрабаў.

А ў новым арабскім грамадзстве аснова, да якой павінна быць прыстасаваная сацыяльная структура грамадзства.

Гайкал піша, што камуністы павінен абласцю верыць усюму таму, чым на поўні ягона галаву Маркс, Ленін, Сталін, Хрушчоў, Мад Ціс Дун. Арабскі сацыялізм застаецца верным гісторыкам сваёй нацыі і змаганню свайго народу. Менавіта таму ўрад Насэра робіць разыніцу паміж інтэрнацыонализмам камуністичнай партыі і нацыяналізмам рулем у Аб'еднанай Арабскай Рэспубліцы, з якога вырас арабскі сацыялізм. Гэтак адрозніваеца арабскі сацыялізм ад камунізму. I ўзынікненне арабскага сацыялізму із гэтым арабскім грамадзствам аснова, да якой павінна быць з'яўлена сацыяльная структура грамадзства.

Шт.

Іншай-же жыве наша мова, Гэты скарб наш на доўгія годы, Зажывём і мы зь ёю нанова, Безь бяды

Праца Навукоўцаў-Беларусаў паза межамі Бацькаўшчыны

(Паводле рэфэрата, чытанага ў Бел. Инст. Навукі і Мастацтва ў Н. Е.)

(Працяг з папярэдняга нумару)

Геолагія-Беларусы.

Геолагія-Беларусаў паза Беларусій налічвае вельмі шмат. Асабліва вялікі ўклад зрабілі нашыя суродзічы ў даследванні нетрапу Азіі.

Калі, у будучыні, у незалежнай Беларусі, Беларуская Акадэмія Навукаў апрацуе матарыялы — уклад Беларусаў-геолагія ў вывучэніне Азіі — то праца гэтая будзе налічваць дзесяткі тамоў і некалькі сотні прозвішчаў.

Тут разгледзім дзеянісць толькі аднаго вельмі выдатнага геолага, нашага суродзіча — Яна Чорскага.

Нарадзіўся Я. Чорскі ў мястечку Сволна (Дзіўнішчына) у 1845 г. Як адзначае Расейскі Біяграфічны Слёнік «по прошоіхдженію» Іван Чорскі быў Літвін. Сядзіною асьвету ён атрымаў у Вільні і там жа, у 1863 г. далаўшы да паўстання Каліноўскага. Трапіў у палон, дзякуючы сваім маладосці, быў зданы ў рэкрутам ды этапам сасланы ў Сібір. Вось як апісвае гэты момант Г. І. Рэўзін — даследвальнік жыцьцёвага шляху Чорскага: «Яна Чорскага вывёзли за браму Віцебскіх турмы. Паза частаколам штыху ён убачыў пастарэлую маці й сястру Міхаліну. У рэкрутскай шапцы на зголенай галаве, наязтрана блытаючы ў полах шынэлю, юнак быў закрошыў да іх. Жаўнер-канваир зъётку ўдарыў яго прыкладам: — У брычку!.. Штрафы рэкрут Ян Чорскі, звініўшы, бунтар супроти цара, саславыўся ў Сібір... Месца прызначаныя Амурскі лінейны батальён».

Шлях Яна Чорскага ад паўстанца, потым рэкрута, да аўтарытэтнайшага наявукоўца-прыродаведа Сібіру быў нялігкі.

Будучы рэкрутам, зацікаўшыся ён прыродаведам. Хутка зацікаўленые ягона сконцэнтравалася на геалёгіі. Як падае Рэўзін, «зусім магчыма, што вырашальну ролю ў гэтым адыграла книшка графа Сыціана Кутторгі (ад Кутторгі я ўжо пісаў у папярэднім артыкуле). Чорскі вывучае геалёгію і палеанталёгію ваколіці Омску, пазней, калі з прычыны благога стану здароўя ён быў звольнены з рэкрутаўства, ён пачынае състоматычнае вывучэніе паўночнага Сібіру. Вялікую падтрымку Чорскі ў гэтым перыяд жыцьця атрымаваў ад другіх ссыльных Беларусаў Дыбўскага, Вігкоўскага і інш. Дарэчы тут зазначыць, што першым настайнікам Чорскага з палеанталёгіі быў Дыбўскі. Хутка ад Чорскім даследваліся ў Пецярбургу. Акадэмік Міддэндорф — падарожнік і даследвальнік Сібіру — зъявіўся ў гэтым часе на зголенай галаве, наязтрана блытаючы ў полах шынэлю, юнак быў закрошыў да іх. Жаўнер-канваир зъётку ўдарыў яго прыкладам: — У брычку!.. Штрафы рэкрут Ян Чорскі, звініўшы, бунтар супроти цара, саславыўся ў Сібір... Месца прызначаныя Амурскі лінейны батальён».

«Найлепшы знаўца геалёгіі і палеанталёгіі Сібіру» — такая рэпутацыя Чорскага ў Пецярбурге. Тут-жэ ў Пецярбурзе Чорскі апрацувае сабраныя матарыялы з геалёгіі ды прыродаведы Сібіру і друкуе некалькі вілікіх працаў. Э. Зосс, выдатныя наемецкія геолагі, аўтарытэт у вывучэніне Азіі — то праца пісціца Сібіру леглі ў васнову пагляду выдатнайшых геолагаў-рэгіоналістых Азіі.

Карыстаючыся з пабыту ў Пецярбургу, Чорскі разам з жонкай наведаў родную Беларусь. Той-жэ Рэўзін аб гэтай падзеі піша: ...«Цягнік застанавіўся на паўстанку Сволна.. Ягона Бацькаўшчына! Чорскі выбег з вагону... Падарозе, між блакітных палёў віцутава га льну, сунуўся бедны сялянскі воз — у родную старону. Чорскі прагнаў ўдахаў водыр канюшыны, грэчкі. Так заўсёды туа пахла, калі ён прыняхджай на летнія канікулы... Купы схіленых над вадою вербаў... Такі самыя.. зусітыя... і съветла-блакітнае беларускае неба... і тыя-ж самыя бедныя вёсачкі. Трэйці званок. Чорскі прысьпешыў крок. Потым, прытуліўшыся да вакна, доўга глядзеў пакуль не схавалася дарога, рэчка. Сеў побач з жонкай, зъяўлелы, закусіўшы губу». На пытанье жонкі, ці шкадуе мінлага, адказаў: «Не, не шкаду, жыцьцё пражыта не дарма».

Варнуўшыся ў Пецярбург, Чорскі апрацувае сабраныя матарыялы ў публікуе некалькі манументальных працаў аб геалёгіі Туніцкіх і Кітойскіх Альпаў, басейнаў рэчак Тунгускі, Селенгі, Кахты і інш. На даручэнні Акадэміі, Чорскі апрацувае дадатак да кнігі Рытара «Земляведа Азіі» і кніжку аб фаўні Сібіру.

У гэты перыяд Расейская Акадэмія Навук распрацавала праект вывучэнія Паўночнай і паўночна-усходняга Сібіру. Выбар на кіраўніка экспедыцыі для вывучэнія Калымскага Краю і сумежных прастораў прыпадаў на Чорскага. На просьбу Акадэміі, Чорскі згаджаеца ачоліць экспедыцыю дзеля даследвання Калымскага Краю. Гэта было апошніе падарожжа Чорскага 25 чэрвеня 1892 г. (ст. ст.) падарозе з Сярэдня-У Ніжня Калымск Чорскі памёр. Ён пахаваны ў мястечку Калымскага (крыху вышэй вусця речкі Омолон). Перад смерцю Чорскі шмат працаў, стараючыся прывесці ў парадак палявыя запісы, сабраныя напрэднікі падарожжа па гэтым, тады абсалютна нявядомым, Краі. Чорскі дакладна прадбачаў, якія багацьці хавае гэтая частка Сібіру. Але апрош працаваньні ў атэлії і геалёгіі Краю, Іван Чорскі зрабіў выдатныя вынікі, якія атрымаліся ў Сібіру.

**АБАВЯЗКАМ КАЖНАГА БЕЛАРУСА
ЧЫТАЦЬ, ПАШЫРАЦЬ І ПАДТРЫМЛІВАЦЬ «БАЦЬКАЎШЧИНУ».**

B. Кіпель

Фэльетон**„Із подзвігамі сустрэнем ХХII-гі з'езд роднай партыі!“**

Заўвага: Нядыўна менская «Звязда» зламалася аўтапакрышкай, а на аўтабазе авбесыцца конкурс для «дастойнай сустрэчы ХХII-га З'езду роднай партыі». Прымаючыя творы розных жанраў: апавяданні, нарысы, фольклоні і інш. Абавязацельства будзе тады лягчэй вылаўніць.

Улічваючы гістарычную важнасць часу і тэмай, мы таксама съпльяшаемся на дапамогу. Узнагароду, калі-б нам прызначалі (клянёмы съветльныім імянамі Сосо і Ільчы!) перададзём на дапамогу «акічыслёўленым каласынкам».

Адый дазволім сабе ўвесці ў твор адну вялікую як характеристку для развіцця беларускага мовы ў Вэлесэрэры асаблівасць: «жыватворны ўпльў вялікай Тынкі».

Просім журы «Звязды» гэту выдатную, а мо і ўнікальную асаблівасць працаванага твору ўзяць на сваю «маркісцкую» выгаву. Пратапане кампазыцыю савецкага «сямілаксіка» на наступную тэму:

Як наша сям'я рыхтуеца сустрэць дваццаці другі з'езд «роднай партыі».

Як мы пачулі, што маем устручыць дваццаці другі з'езд роднай камуністычнай партыі, то бацька зрабіў мітынг. Явіліся ўсе члены сям': два мае браты, бацька, матка і я. Бацька працуе учачом, дык абавязацельства ўзяў такое, каб больш бдзіцельна наглядаць хвоўных. Яму будзе цяжка, бо ў «Масквічу»

Міхась Козыр

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ**Вельмі паважаны спадар Рэдактар!**

У нумары 31 (566) «Бацькаўшчыны» звязаўся перадавы артыкул пад загалоўкам «Добрая ідяя». Спадар Ул. Неманович імкнецца падхапіць ідэю маемасці за грамадзкія праціўнікі ды ўсімі, калі беларускія эміграцыі не можа відзіць тых усіх заданняў, якія на ейныя плечы ўсклаша прызначаны — і толькі дзеля таго, што ёй не стае грошай.

Трэба сабе раз назаўсёды высыветліць: навошта мы тут на Захадзе? Ці нашым аваўязкам ёсьць асыміляцыя ў краінах нашага пабыту, ці спаўнінне дыпламатычнай місіі, гэта значыць — усъведамленыя заходніяя съвету аб нашым народзе, аб тым, як ён змагаецца за сваю палітычную незалежнасць ды якое ён мае на гэта права.

Мы разгледзелі коратка дзеянісць Чорскага як геолага. Працаў-жа ён, зрабіў віялікі ўклад і напісаў шмат працаў у галіне залёгі, археалёгі, мэтазалёгі ды підрэгістрацыі (карты Байкалу, зробленыя Чорскім, да сяняня яшчэ актыўныя). За сёве каротка жыцьцё Чорскі напісаў каля 150 большых і меншых навуковых працаў ды артыкулаў. Паводле размаху ў плоднайцы ў працах, мала яму ёсьць роўных. Ён волат наўку, які аддаў ёй сваё жыцьцё. Мы мусім ганарыцца нашым суродзічам, паўстанцам 1863 г., выдатным наявукоўцам Янам Чорскім.

Прозвішча Чорскага ўшанаванае. Але ўшанаванае яно на далёкай чужвіне, куды Чорскага прывезлы і навольнікам.

Не ўшанаванае прозвішча Чорскага, ды зусім не ўспамінаеца на ягонай Бацькаўшчыне-Беларусі. Ды ян толькі прозвішча Чорскага не ўспамінаецца. Ніводзін выдатны Беларус-навуковец не ўспамінаеца. Акадэмія Навук БССР маўчыць. Беларускія архівы вывучаюцца ў Москве ды Ленінградзе, і нашых славутых суродзічай-навукоўцаў гарызанталістамі. АН БССР нават на мае асобнага інстытуту для вывучэння развіцця беларускага наўку, тэхнікі ды вывучэння дзеянісць Чорскага не ўспамінаецца. Ніводзін выдатны Беларус-навукоўцаў паза Сібіру, відаць, забаронене, бо гэта галіна здолела-б пакацца, наколькі Расейцы былі адсталі ад нас. АН БССР нават не падае голасу, каб на помніку Чорскому, пастаўленому ў Сібіры ў 1943 г. надпіс быў-бы зроблены пабеларускай. Нічога на можа сказаць АН БССР у супрацьвагу нейкаму Каралюку, які абураеца, што Чорскага яшчэ й сяняня некаторыя называюць Ліцвіном (акад. Абручоў).

Забарона вывучаць нашу спадчыну ў галіне дакладных і прыродаведных навук — гэта адно лучшыя русыфікаторскае маскоўскае палітыкі на Беларусі.

B. Кіпель

Цяпер ваша слова!**(Заканчэнне з 1-ай бачыны)**

будзе служыць кансалідацыі нашых нацыянальных сілаў на месцы — у Задзіночаных Штатах. Але — ці ня першым заданнем было-б выдаць добрай працы аб Беларусі ў ангельскай мове? Гэта хіба што важнейшэ?

Або другая справа першараднай важнасці, якую закрануў і сп. В. Ш.: беларускія сэкцыі Міддэндорфага радыя. Гэта-ж запраудыў небывачальная, што наша эміграцыя ў Амерыцы — найбольш шматлікай й заможнай з усіх краін съвету — не заранізавала дасильная належнасць падтрымкі для супрацоўнікаў. Мала таго — да нас даходзіць чуткі, што некаторыя асобы вядуць съвестматычную кампанію супраць гэтае падтрымкі. Мала таго — да нас даходзіць чуткі, што некаторыя асобы вядуць съвестматычную кампанію супраць гэтае падтрымкі, даводзячы што працоўнікі не здзіўляюцца. Гэта хіба што важнейшэ?

Ці можна гэту справу абумоўліваць апрауданымі ці неапрауданымі амбіцыямі асабоў у Задзіночаных Штатах? Да рэчы, аўтар гэтых радкоў меў нагоду вось толькі некалькі дзён таму пазнаёміцца з маладым Немцам, які праждыў

з Угородні 16 год — ад 1945 год да зусім нядыўнага часу. Між іншага, даведаўшыся, што ягоны размоўца — Беларус, ён напоўніў пабеларуску: «Ніхай жыве свабодная Беларусь!» Бачачы маё здзіўленые, ён дадаў: «Не дагадваеца хіба, адкуль гэта? Так-же пачынаюць і канчыць свае праграмы паштовыя суродзічы ў Гішпаніі. Мы іх слухалі...»

Ці ня варта падыскутаваць над усімі гэтымі праблемамі — падыскутаваць бяз злосці? І ня толькі падыскутаваць? Цяпер ваша слова, «Амерыканцы!»

Ул. Неманович.

**Адведайце кіёск ЗБМА
у Беларускім Грамадзкім
Цэнтры**

401 Atlantic Avenue Brooklyn 17, N. Y.
Там зможаце купіць:
**БЕЛАРУСКІЕ КНІЖКІ, ГАЗЭТЫ,
ЧАСАПІСЫ, КРУЖЭЛКІ,
ВЯЛІКОДНЫЕ КАРТКІ ДЫ ІНШ.**
Кіёск адкрывыць кожную пяцідзяню
пасля Службы Божае. Прыйма-
юць таксама паштовыя заказы.

**КУПЛЯЙЦЕ І ПАШЫРАЙЦЕ
БЕЛАРУСКІЯ ВЫДАННІ!**

Беларускі тыднік палітыкі, культуры і грамадзкага жыцця.
Выдавец: Уладзімер Бортнік
РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ
Артыкулы, падпісаны прозвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаны паглядамі Рэдакцыі